

Кобзаря” та “Франко – каменярь” і полемічну настанову, яку він аргументовано виклав і довів у нових статтях.

Літературознавець, історик, критик Т. Салига постає на повну силу своїх можливостей дослідника, він твердий і суворий в обстоюванні національних основ, нев’янутих традицій української літератури, який категорично не приймає приблизності, неточності, притягування за вуха чужорідного, нефахові домисли з недобрим наміром...

Шевченкознавство і франкознавство Т. Салиги – це неодмінний зв’язок думки, слова, філософії, “ясновидінь” і заповідань українських геніїв із сучасним днем, із найпекучішими сьогоднішніми болями і тривогами... Наукові викладки й публіцистичні звернення до теперішнього українця співіснують в єдиній духовній сфері.

Я приєднуюся до такої *науки з пристрасстю*, патріотичного літературознавства. Бо знаю: поки не зникли (і мають здатність агресувати) загрози українській мові, а отже, усій українській культурі, духовності – ні література, ні літературознавство не мають права забувати про природою дане етноохоронне покликання, націєтворчу місію.

...Я назвав підстави, згідно з якими Тарас Салига – шістдесятник. За належністю до свого покоління він сімдесятник. Але сьогодні – о невблаганний часе, він уже й “сімдесятник” за віком.

Дай, Боже, тобі ще багато натхненних і плідних на звершення літ! Бо 70, знаю, це ще не багато. Щасти тобі, Тарасе!

Отримано 13 грудня 2011 р.

м. Київ

Валерій Шевчук

ІМПЕРАТИВИ ТА ВОКАТИВИ ТАРАСА САЛИГИ

У наш час літературознавство як наука переживає складні процеси. З’являються прецікаві монографії, збірники праць, повернуті чи воскресені тексти загублених або за тоталітарних часів проскрибованих письменників. Є й певні тенденції в розвитку чи постанні цієї науки; я б назвав дві – “дамська” й науково-пошукова (остерігаюсь поділу літературознавства за статями): у науково-пошуковім працює чимало серйозних учених жінок, а в “дамській”, хоч і не так багато, знайдемо й чоловіків. Але щоб не творити дискусійних дефініцій, поясню свою думку не так образно. Під “дамським” літературознавством розумію формалістично-схоластичне, при цьому його прихильникові не треба розшукувати рідкісних видань, архівних матеріалів, загублених або невиданих творів, що чиниться задля того, щоб повернути в нашу напіврозгромлену комуністами літературу все те, що зберігає естетичну вартість, – досить вивчити спеціальну термінологію і фразеологію (систему штампів та дефініцій, узятих із чужих рук) і на цій основі витворити спеціальну систему маніпуляцій знову-таки за певною схемою. Це, так би мовити, *фальшиве* літературознавство, потрібне лише їхнім авторам (у цей спосіб здобуваються наукові звання) і вельми вузькому колу їхніх прихильників, які, вочевидь, вважають, що так можна “взяти Бога за бороду”.

Протиставно до цього постає *робоче* літературознавство, яке на руїнах нашого духу, учинених усілякими завойовниками, збирає, образно кажучи,

каміння й відбудовує український духовний Храм, і те чинить не заради самовлаштування або відробітку платні, а на основі високого й чистого ідеалізму, яким людина духовно наповнюється задля того, щоб передати цю частку ближньому, безназванному братові своєму. Такі люди не можуть не бути подвижниками, бо в основі їхньої діяльності – не здобуття особистого успіху, ще й ажіотажного – це може прийти саме по собі, а служіння святому Храму. Оберігання й воскресення занепалялого через розшук захованих духовних скарбів.

Саме до таких літературознавців зараховую Тараса Салигу, який подивляє обширом своїх зацікавлень, високим рівнем їх практичного втілення в розвідках, розшуках, виданнях текстів та глибиною осмислення. Зрештою, нічого дивного нема, коли згадати, що належить він до тих, які були запалені шістдесятниками, хоч і з-поміж них наймолодші. Ось як учений пише про це в автобіографічній замітці: “Живу, як живуть мої ровесники, моє покоління, як ті, що виростили в повосенних сплюндрованих галицьких оселях, а потім ішли за освітою в міста і в містах залишались, “зайцюючи” в студентських та робітничих гуртожитках” (*Слово про вченого – Тарас Салига. – Львів, 2003. – С. 3*). А ось іще одне важливе признание: “Студенти старших курсів розповідали про так званій “десант” до університету молодих київських письменників (Івана Дзюби, Івана Драча, Миколи Вінграновського та Дмитра Павличка). Цей “десант” тепер називають епохальним візитом консолідації молодих національних сил” (*Там само. – С. 5*). Я й сам пам’ятаю, як схвильовано розказували “гастролери” про той надзвичайний здвиг, викликаний у Львові їхнім приїздом. Зрештою, починалася нова епоха, відтак цим вогнем був запалений і юний Тарас, принаймні з 1968 р. починається його рецензійно-критична й досить-таки інтенсивна робота. Як не згадати тут: “Раз добром нагріте серце вік не прохолоне”. Правда, Т.Салига не згадує, що сам слухав приїжджих київських поетів, а чув про те з розповідей, але, очевидно, саме це і спонукало його присвятити М. Вінграновському та І. Драчеві особливу критичну увагу, принаймні в його бібліографічному покажчику вони мають досить позначок.

Загалом поезія стала головним його творчим зацікавленням і визначила профіль критики та наукових прагнень, але сфера освоєних ним поетів із часом розширялася. Із шістдесятників близькі йому були Л. Костенко, І. Жиленко, В. Стус і наблизений до них Д. Павличко. Тяжіли до шістдесятників і молодші: І. Калинець, С. Пушик, Б. Стельмах, П. Скунець та ін. Це, так би мовити, перший блок. Другий – література міжвоєнного періоду в Західній Україні. Вона хоч і вивчена певною мірою й повторена в сучасних друках – наприклад, чудова рання проза І. Вільде, “Пекло на землі” В. Юрченка, твори Ю. Горліса-Горського, С. Гординського, Р. Купчинського та ін., не кажучи вже про поетичного генія нашого Б.-І. Антонича (до речі, Т. Салига Антоничем теж вельми цікавився), тут іще літературознавцям може бути чимало роботи, ба й відкриттів. Похвалюся, що і я туди заглядаю: видав у “Смолоскипі” том чудової прози Кліма Поліщука, який був дуже активний у Галичині в 1921–1925 рр. і зібрав ще один том цього автора, а також два томи цікавої письменниці Галини Журби, що теж чимало видавалася у Львові. А все це – речі виняткової ваги для нашої літератури.

Третя сфера інтересів Т.Салиги – поезія, творена вояками УПА, зрештою, її можна як продовження з’єднати з міжвоєнною західноукраїнською літературою. Тут особлива увага віддана Михайлові Дяченку (Маркові Боєславу), і не лише через наукове осмислення, а й повернення творчості цього досі мало знаного поета: книжку його поезій видало видавництво “Гражда” (Ужгород, 2011) в оригінальній серії Тараса Салиги, що має назву “Розсипані перли”. Це вже друга книжка серії, про першу – поезію В. Лесича – це згадаємо.

Четверта сфера – поети “Празької школи”. Т.Салига ними цікавиться всіма,

але найбільше його привабив Євген Маланюк; зрештою, учений присвятив йому спеціальну монографію “Вогнем пречистим” (Львів, 2002). Антологію поетів “Празької школи” видав нещодавно “Смолоскип”. (Зауважу, що з цієї групи залишився майже не поверненим у сучасний літературний процес лише Леонід Мосендз, але він цікавий не так своєю поезією, як видатною прозою).

І нарешті п'ята сфера, що єднається певною мірою із четвертою, – діаспорна література із також широким зацікавленням. Зокрема, учений звертає увагу на І. Качуровського, Б. Кравціва, В. Янева, Ю. Тарнавського, узагалі на “Нью-Йоркську школу”, а особливо – на Вадима Лесича, поетичну спадщину якого повернув у згаданій серії (Ужгород, 2010). А на цього поета варто звернути увагу, адже він один із найвишуканіших у діаспорі – я це давно помітив, бо в мою книгозбірню свого часу потрапило кілька його збірок. Уважаю це видання однією з коштовних цеглинок для відбудови нашого духовного Храму.

Окремі теми досліджу Т. Салиги – Т. Шевченко й І. Франко. Тут повертає увагу, зокрема, полеміка вченого із чільною представницею “дамського” літературознавства Т. Гундоровою, яка запрогла побачити І. Франка “не каменярем” – тобто відстороненого від його суспільно-політичної діяльності як “вічного революціонера”. Мені доводилося читати це закордонне видання, на мою думку, досить кволо й по-аматорському написане, а методологічно недолуге, бо авторка, хоч і помітила, але не домислила в постаті цього нашого генія його дивовижної різнопостатності. Так, він не завжди й не в усьому був каменярем, але його “каменярство” і “некаменярство” – як ліва і права рука. Отож авторка не збагнула двигуни Франкового різнопостатництва. Бо він як соціаліст існує при поборенні ідей соціалізму, що привели людство до жахливих катаклізмів (націонал-соціалізм і комуно-соціалізм), а Франко це виразно збагнув і написав про це. Франко-естет не міг окремо існувати від Франка-“вічного революціонера”, так само Франко-реаліст, хоч ніби й поборював модернізм, але й сам його не цурався. Відтак жив у гармонійній з'єднаності із собою супротивним і не без відштовхнення себе в собі. Тому Т. Салига мав реальні підстави постати супроти цієї дослідниці, бо та спершу надумала свої теми, а потім почала підганяти під неї факти – суто совковий метод дослідження. А все мало б розумітись і бачитись у системі реалій, у яких змушений був жити Франко, відтак його коливання – не “дамська” хиткість і плиткість, але система складних переживань та шукань із високим кінцевим результатом (див.: “Франко-Каменярь” – Ужгород, 2007).

Тут-таки Т. Салига входить у дискусію (знову-таки на прикладі І. Франка) з Ю. Андруховичем, назагал здібним літератором, але який, на нашу думку, “відбився від берега”. Мені тепер соромно, бо це я давав благословення для входу в літературу цьому авторові, але хто міг знати, що з нього не вийде “син народу, що вгору йде, хоч був запертий в льох”...

Я намагався тут лише накреслити головні шляхи, якими простує невтомний учений, чия бібліографія охоплює близько 600 позицій. При цьому йому щастить не лише видавати численні, більші та менші, а то й грубі книжки, а брати активну участь навіть у газетній періодиці, не раз із полемікою. Відтак його серце, нагріте ще у вогні шістдесятництва, продовжує палати тим вогнем ідеалізму й любові до рідної землі та її культури, без якої людина не може бути повноцінною.

Отримано 30 листопада 2011 р.

м. Київ

